

Criminele meisjes en vrouwen

Achtergronden en aanpak

SLOTBOOM, A.-M., HOEVE, M., EZINGA, M. & VAN DER HELM, P. (eds.) (2012). *Criminele meisjes en vrouwen. Achtergronden en aanpak*. Den Haag: Boom Lemma.



Panopticon, 34 (5), 432-435
© 2013 MAKLU | ISSN 0771-1409 | SEPTEMBER 2013

^a Postdoctoraal onderzoekster, Onderzoeksgroep Crime & Society (CRiS), Vrije Universiteit Brussel (Corresp.: An.Nuytiens@vub.ac.be).

Het boek *Criminele meisjes en vrouwen. Achtergronden en aanpak* heeft bij zijn release heel wat aandacht gekregen in de Nederlandse media. Eén van de bezielers van de publicatie, Prof. Dr. ANNE-MARIE SLOTBOOM, werd zelfs uitgenodigd bij PAUW & WITTEMAN op de Nederlandse televisie. Vrouwelijke delinquentie is en blijft, ondanks de relatief geringe aandacht in de criminologische wereld, een thema dat tot de verbeelding spreekt bij de gewone burgerbevolking. Al is het maar omdat vrouwen en criminaliteit door heel wat mensen als een *contradictio in terminis* wordt beschouwd. Criminaliteit wordt doorgaans, zowel door de criminoloog als door de leek, eerder geassocieerd met mannelijke daders. Dit is niet verwonderlijk, gezien uit onderzoek steevast blijkt dat de overgrote meerderheid van strafbare feiten gepleegd wordt door jongens en mannen. Het relatief kleine aandeel van meisjes en vrouwen in de criminaliteit is bovendien zowel historisch als geografisch gezien een constante (zie bijvoorbeeld CHESNEY-LIND & PASKO, 2004; SMITH & McARA, 2004; STEFFENSMEIER & SCHWARTZ, 2009). Door de Nederlandse pers werden vooral de meest spraakmakende onderwerpen uit het boek belicht. Er werd bijvoorbeeld heel wat aandacht besteed aan de stijging van vrouwelijke delinquenten in de geregistreerde criminaliteit, en meer specifiek de stijging van geweldsdelicten. Ook op de (onderschatte) rol van vrouwen in georganiseerde criminaliteit werd meermaals ingegaan. De publicatie is echter veel veelzijdiger dan dat. Het boek bundelt recente empirische en theoretische inzichten uit binnen- en buitenland inzake verschillende aspecten van meisjes- en vrouwencriminaliteit, en schetst aldus een zekere 'state of the art' van dit onderzoeksdomein. Opnieuw moeten we vaststellen dat onze noorderburen heel wat verder staan in een criminologisch deeldomein dan wijzelf, Vlamingen of Belgen. In het Belgische criminologische landschap wekt het onderwerp meisjes- en vrouwencriminaliteit in de brede zin maar weinig belangstelling op. Wanneer journalisten bij de release van het boek ons opbellen met de vraag hoe deze bevindingen zich verhouden tot de Belgische situatie, blijft het dan ook stil aan onze kant van de lijn. In België is er niet zo veel literatuur verschenen over het thema, laat staan een uitgebreid naslagwerk of overzichtsboek zoals voorliggende publicatie.

Het boek bestaat uit twintig hoofdstukken die verdeeld zijn over vier grote delen: (1) aard, omvang en ontwikkeling van criminaliteit onder meisjes en vrouwen; (2)

verklaringen voor criminaliteit; (3) specifieke dadergroepen, en (4) internationale vergelijking. De hoofdstukken handelen over de verschillende fasen van ontwikkeling van (pre-)delinquentie tot nabehandeling na detentie. Jammer is evenwel, zoals ook aangehaald in het nawoord, dat niet wordt ingegaan op het aspect preventie. De gepresenteerde hoofdstukken zijn doorgaans gebaseerd op recent Nederlands onderzoek, aangevuld met internationale en nationale studies en literatuur. Aan elk hoofdstuk is bovendien een uitgebreide en recente literatuurlijst verbonden. Het werk kan dan ook perfect als naslagwerk gebruikt worden, of als handboek bij onderwijs. Net omdat het een bundeling betreft van beschikbare kennis en onderzoek, bevestigen de gepresenteerde resultaten vaak wat al geweten is. Voor mensen die vertrouwd zijn met het onderwerp zijn de besproken bevindingen daarom niet altijd even verrassend. Toch is het boek ook erg vernieuwend.

Het vernieuwende aspect bestaat niet alleen uit de unieke bundeling van beschikbare en recente kennis over meisjes- en vrouwencriminaliteit, maar ook uit het feit dat wordt ingegaan op een aantal vraagstukken die criminologen vaak links laten liggen. Zo wordt ingezoomd op specifieke vrouwelijke dadergroepen waar tot op heden erg weinig over geweten is, zoals vrouwelijke daders van zedendelicten en vrouwen waarvan hun criminele activiteiten zich situeren in het milieu van de georganiseerde misdaad. Het hoofdstuk over vrouwen in de georganiseerde misdaad nuanceert het eenzijdige klassieke beeld van de vrouwelijke dader als slachtoffer en/of als eerder passieve, 'low-profile' pleger. Deze vrouwen nemen immers vaak zelf initiatief en kiezen soms erg bewust voor een misdrijfactiviteit die toch wel buiten het klassieke verwachtingspatroon valt. Opvallend is dat de gelegenheidsstructuur en economische deprivatie hier belangrijke factoren zijn. Men zou van deze vrouwen misschien eerder verwachten dat het net gaat om geëmancipeerde vrouwen die hun plekje in de criminele wereld opeisen, zoals voorspeld werd door bijvoorbeeld Freda ADLER (1975). Dit wordt hier echter ontkracht. Het boek maakt dus in enkele opzichten komaf met het klassieke beeld van de vrouwelijke dader, of nuanceert dit beeld tenminste. Deze publicatie toont dan ook aan dat de populatie vrouwelijke delinquenten verre van een homogene groep is. Door enkelen wordt benadrukt dat we naast de vraag of en hoe vrouwelijke en mannelijke delinquenten verschillen, we daarom ook stil moeten staan bij verschillen *binnen* de groep vrouwelijke daders.

Door het werk heen lopen twee vragen als rode draad. Ten eerste: gelden de bestaande (klassieke, 'androcentrische') verklaring modellen van criminaliteit ook voor meisjes en vrouwen? Ten tweede: is er – in navolging van de eerste vraag – dan nood aan een andere behandeling of reactie van het justitiële apparaat? Met andere woorden, de sekse- en/of genderspecificiteit van zowel theorie als praktijk wordt in vraag gesteld. Na het lezen van het boek is de vraag of we andere verklaring modellen en reactiewijzen nodig hebben voor meisjes en vrouwen nog niet volledig beantwoord. Misschien is dit wel deels te wijten aan de grote heterogeniteit binnen deze relatief kleine groep, wat het eenduidig beantwoorden van zulk vraagstuk moeilijk maakt. Bovendien beseffen we na de lectuur van dit boek eens te meer dat hoe meer we weten over een thema, hoe meer we ons realiseren dat we veel ook niet weten. Dit is treffend van toepassing op dit boek. Wat zeker is, is dat heel wat bevindingen erop wijzen dat er toch een aantal sekse- of genderspecifieke factoren aan het werk zijn waardoor mogelijks een andere aanpak nodig is. Zo is het interessant om vaststellen dat uit meerdere recente Nederlandse studies blijkt dat geplaatste meisjes het niet goed doen na een plaatsing; het 'natraject' lijkt meestal te mislukken. Belangrijk hier is dat de meisjes oordelen dat er niet naar hen werd geluisterd tijdens de plaatsing, en dat de hulpverlening

tijdens de plaatsing hen niet echt iets heeft bijgebracht. Integendeel, door een zekere aangeleerde hulpeloosheid zouden ze amper in staat zijn zichzelf te activeren en op zelfstandige wijze een 'normaal' leven op te bouwen. Omdat zowel qua recidive als qua behandelresultaat er een eerder negatief effect gemeten wordt, kunnen vragen gesteld worden bij de effectiviteit van gesloten behandeling voor meisjes. Het is echter nog niet volledig duidelijk wat aan de basis ligt van dit falen. Er is nog te weinig bekend over de resultaten van verblijf en behandeling van meisjes om deze bevindingen te kaderen. Meer onderzoek hierover lijkt aangewezen.

Eén van de vaststellingen die door het boek heen terugkomt, is dat door een tekort aan onderzoek, de nood aan genderspecifieke modellen en aanpak vooralsnog niet voldoende hard gemaakt kon worden. Door het werk heen wordt permanent gewezen op hiaten in de bestaande kennis. Veel resultaten roepen nieuwe vragen op en kunnen in die zin ook gezien worden als aanknopingspunt voor nieuwe onderzoeksvragen. Er is duidelijk nog heel wat onontgonnen terrein in dit domein, en het boek kan op dat vlak zeker inspirerend werken. In deze optiek trok – vanuit mijn eigen onderzoeksachtergrond – een aantal punten specifiek mijn aandacht. Zo is de relatie tussen moeder en dochter schijnbaar erg belangrijk in de ontwikkeling van deviant en delinquent gedrag, en zou dit op een andere manier inwerken op meisjes dan op jongens. Ook de mogelijke link tussen (negatieve) liefdesrelaties en de ontwikkeling of verderzetting van criminaliteit bij meisjes en (vooral) vrouwen wordt verschillende keren aangeraakt. Verder is ook opvallend dat er meer en meer aandacht is voor vrouwen die pas in de volwassenheid starten met criminaliteit, de zogenaamde 'adult-onset offenders'. Deze drie topics leunen sterk aan bij eigen bevindingen in het doctoraatsonderzoek (NUYTIENS, 2011) en lijken me belangrijk in de verdere zoektocht naar het antwoord op de vraag van genderspecificiteit van trajecten en het belang van de relationele component hierin.

Dat verder onderzoek nodig is, hoe cliché ook, staat dus buiten kijf. Bij het verder uitbouwen van de onderzoeksagenda moeten we, zoals de auteurs zelf suggereren, een aantal punten in het achterhoofd houden. Zo wordt meermaals gewezen op het belang van een longitudinaal perspectief, als aanvulling op de voornamelijk cross-sectionele studies in dit domein. Mijns inziens is er ook erg veel nood aan meer *kwalitatief* onderzoek. Het merendeel van het onderzoek dat aan bod komt in het boek, is van kwantitatieve aard. Dit is normaal aangezien heel wat onderzoek in dit domein nu eenmaal kwantitatief georiënteerd is. Een gevolg hiervan is echter dat de bevindingen vaak focussen op een geaggregeerd niveau en relatief beschrijvend blijven. Hoewel interessant als indicatie, dragen deze bevindingen mijns inziens niet altijd voldoende bij tot het effectieve begrijpen van het overgaan tot criminaliteit als proces. Er is daarom nood aan kwalitatief onderzoek om na te gaan *hoe* een bepaalde factor een rol speelt binnen een traject. Nu blijft het vaak nog de discussie van de kip of het ei. Diepte-onderzoek, waar gefocust wordt op dynamieken binnen individuele trajecten lijken daarom aangewezen. De combinatie van de kwantitatieve en kwalitatieve invalshoek lijkt me trouwens een grote meerwaarde, en ik hoop dan ook dat de initiatiefnemers van dit interessante boek spoedig op een vervolg in deze richting zullen broeden.

REFERENTIES

ADLER, F. (1975). *Sisters in Crime*. New York: McGraw-Hill.

- CHESNEY-LIND, M. & PASKO, L. (2004). *The female offender: girls, women and crime*. London: Sage.
- NUYTIENS, A. (2011). *Small numbers, big problems. Het levensverhaal en (jeugd)delinquentie traject van vrouwelijke gedetineerden*. Brussel: VUBPress.
- SMITH, D. & McARA, L. (2004). *Gender and youth offending. Number 2 – The Edinburgh study of youth transitions and crime*. Edinburgh: University of Edinburgh, Centre for Law and Society.
- STEFFENSMEIER, D. & SCHWARTZ, J. (2009). Trends in girls' delinquency and the gender gap. In M.A. ZAHN (ed.), *The delinquent girl*. Philadelphia: Temple University Press, 50-83.